

Javier Arce, Fabienne Burkhalter (coordonatori), *Bronces y Religión Romana, Actas del XI Congreso Internacional de Bronces Antiguos*. Madrid, mayo — junio 1990, Monografías de la Escuela Española de Historia y Arqueología del Consejo Superior de Investigaciones Científicas en Roma, Madrid, 1993.

Volumul cuprinde 477 de pagini, cu numeroase planse și fotografii alb-negru, desene, hărți etc., pendinte de comunicările prezentate la cel de-al XI Congres internațional de Bronzuri Antice. Tabla de materii: Javier Arce (Spania), *Cuvânt de salut*, p. 3; fotografia în grup a participanților la congres, p. 4; Indice, p. 5—6; François Braemer (Franța) și Hubert U. Nuber (Germania), *În memoria lui Heinz Menzel* (reputat savant bronzolog german), p. 9—11; *Actele propriu-zise ale congresului*, p. 13—477.

Iată, că în anul 1993, colegii arheologi spanioli, — așa cum au promis —, s-au ținut de cuvânt, editând, prompt, în condiții ireproșabile, lucrările prezentate la cel de-al XI Congres Internațional de Bronzuri Antice, desfășurat la Madrid (28 mai — 1 iunie 1990). Aceste manifestări științifice dedicate toreuticii antice, au loc din doi în doi ani în câte o țară a „bătrânului” nostru continent (deocamdată: în 1996, orașul american Boston este gazda), iar tipărirea comunicărilor, prilejuite de aceste ocazii, depășește cu mult importanța ședințelor de lucru propriu-zise ale congreselor (la care participă un număr mai restrâns de bronzologi), deoarece le face cunoscute în lumea întreagă. Spre exemplificare, amintesc actele editate ale ultimelor sesiuni: Lausanne (1978), Berlinul Occidental (1980), Székesfehérvár (1982), Viena (1986) și Madrid (1990), cele de la Stara Zagora (1984) și Freiburg im Breisgau (1988, volum pe care încă îl așteptăm!) neputându-și onora, din diferite motive, obligațiile. După câte am fost informat, lucrările celui de-al XII-lea Congres (Nijmegen, 1992) se află sub tipar.

Din păcate, acestui valoros volum îi lipsesc destul de multe comunicări (aici sunt editate doar 39), din simplul motiv că unii autori nu și-au înaintat, spre publicare, lucrările. Cu toată această carență, — repet —, cartea de față se înscrie ca o reușită în aria preocupărilor genului.

Este destul de dificil de a nominaliza și analiza fiecare lucrare în parte, de aceea voi aminti doar pe cele care mi s-au părut mai interesante: discuții privind bronzurile descoperite în Peninsula Iberică, cum ar fi, de pildă, cele de la Uxama (Jose Luis Argente Olivier și Carmen García Merino, ambii Spania, p. 13—22), Serrato (Luis Baena del Alcazar, Spania, p. 33—39), din „Muzeul Arheologic” Madrid (Beryl — Barr Sharrar, SUA, p. 41—44), Mallorca (despre *Mars Balearicus*, Michael Blech, Germania, și Dirce Marzoli, Italia, p. 57—66), moșteniri hispanice numismatice (Paz García-Bellido, Spania, p. 161—170), din „Muzeul Zamora” (R. García Rozas și J. A. Abasolo, ambii Spania, p. 171—196), Denia (Josep A. Gisbert, Spania, p. 213—227), fibule hispanice romane (probleme de cronologie, Maria Marine, Spania, p. 285—295), piese din „Muzeul Arheologic” Murcia (Jose Miguel Noguera Celdran și Francisco Jose Navarro Suarez, ambii Spania, p. 323—330) și, în sfârșit, cercetări privind vasele romane, din bronz, descoperite în Spania, în perioada de declin a republicii — începutul Imperiului (Jerzy Wielowiejski, Polonia, p. 469—477). Apoi, studii despre obiecte toreutice provenite din Italia (bronzuri inspirate din tipurile sculptorului Policleet, Luigi Beschi, Italia, p. 45—55; statuete și recipiente romane din Lombardia, Margherita Bolla, Italia, p. 67—81; un vas ornamental roman târziu, Marina Castoldi, Italia, p. 133—140); Franța (bronzuri votive din Bavay, Stéphanie Boucher și H. Oggiano-Bitar, ambele Franța, p. 83—99; *ex voto*-uri de la *Argentomagus* și *Alesia*, Isabelle Fauduet, Franța și Elisabeth Rabeisen, SUA, p. 141—160; discuție asupra unui repertoriu de bronzuri în *Gallia* romană, Claude Rolley, Franța, p. 367—381); Slovenia (bronzuri din *Claudia Celcia*, Vera Kolšek, Slovenia, p. 261—273); Bulgaria (de la *Novae*, Alexandra Dimitrova-Milčeva, Bulgaria, p. 309—314; *Moesia Inferior*, Varbinka Najdenova, Bulgaria, p. 315—322); piese romane păstrate în alte muzee decât țara de origine (cele descoperite în *villa* lui *N. Popidius Florus*, din Boscoreale, astăzi în colecția particulară a miliardarului J. Paul Getty din Malibu, California, Joachim Gorecki, Germania, p. 229—246; o statueta cu Mercur, provenită de la Sagunto,

în „Muzeul Național” al Danemarcei, Helle Salskov Roberts, Danemarca, p. 395—404); Ungaria (*Bacchus* și cortegiul dionysiac pe torțile vaselor de bronz, Klára Szabó, Ungaria, p. 405—419; recipiente romane târzii din mormintele de la *Aquin-cum*, Krisztiná Szirmai, Ungaria, p. 421—427); Ucraina (matrițe de tipare pentru oglinzi romane de la *Chersonessus*, M. Ju. Treister și M. I. Zolotarev, ambii Rusia, p. 429—448); probleme de iconografie (*Mars* roman la Corint?, Carol Mat-tusch, Germania, p. 297—300; o statueta reprezentând Soarele, sub ipostaza de suveran, datată în jurul anului 500 d.Ch., presupusă a-l înfățișa pe *Theodosius*, Erik Poulsen, Danemarca, p. 349—360) sau probleme de ordin tehnic (Salvador Rovira Llorens, Spania, p. 197—205; Cees D. van den Bergh, Olanda, p. 449—467).

Îmi displace faptul că aceste Acte ale congresului de la Madrid au fost „vă-duvite” de două importante comunicări privind bronzurile romane din provincia noastră Dacia (Lucia Marinescu, București, *Typen römischen Bronzestatuetten aus Dakien: orientalischen Gottheiten* și Alexandru V. Matei, Zalău, *Bronzes and Religions from Porolissum, a Roman Town in Dacia Porolissensis*), pe care au-torii nu și le-au dorit editate aici (nu cunosc motivele). Cea de a treia contribu-ție românească însă a văzut lumina tiparului (Constantin Adrian-Pop, *Bronzi votivi di Dacia Romana: una inedita rappresentazione iconografica e tipologica di Dionisio*, p. 345—348).

În încheiere, un cuvânt de recunoștință coordonatorilor acestui volum (și principalii organizatori ai congresului), profesorii Javier Arce („Escuela Espa-ñola de Historia y Arqueologia”, Roma) și Fabienne Burkhalter (de fapt, cola-boratoare și în viață, ... în calitate de soție!) pentru strădaniile depuse spre edi-tarea, — în condiții tehnice ireproșabile —, a valorosului tratat științific madri-lean.

CONSTANTIN POP